Источник: "Наша слова" - 2017-09-20

ПРАЙСЦІ ПРАЗ ВЕРНАСЦЬ...

Максіму Танку - 105 год

17 верасня споўнілася 105 гадоў з дня нараджэння выдатнага беларускага паэта, дзяржаўнага і грамадскага дзеяча, акадэміка НАН Беларусі Максіма Танка (Яўгена Іванавіча Скурко).

Гэта была ўнікальная асоба ў грамадска-культурным развіцці Беларусі. Дадзеную вялікую асобасную ўнікальнасць утвараў сінтэз, калі можна так сказаць, унікальнасцей прыватных. Я маю на ўвазе ўнікальнасць жыццёвай біяграфіі Яўгена Іванавіча, унікальнасць чалавечага характару, ну, і, вядома, унікальнасць самога мастацкага таленту, уласна творчай дзейнасці.

Жыццёвая біяграфія - гэта творчы лёс пісьменніка, ва ўсякім выпадку паэта. Яна мае вызначальную ролю ў станаўленні і развіцці яго мастацкай індывідуальнасці. Максіму Танку, як нікому іншаму з беларускіх пісьменнікаў, давялося жыць у пяці краінах. Нарадзіўся ён 17 верасня 1912 года ў вёсцы Пількаўшчына Вілейскага павета Віленскай губерні, у царскай Расіі. Рушыўшы разам з бацькамі падчас Першай сусветнай вайны ў бежанства, ён з 1917 па 1922 год жыў у Савецкай Расіі, у Маскве. Вярнуўшыся на Радзіму, апынуўся ў Польшчы, паколькі яго родныя мясціны знаходзіліся ў складзе Заходняй Беларусі, якая паводле Рыжскага мірнага дагавору 1921 года адышла да гэтай дзяржавы. Пасля ўз'яднання Беларусі ў 1939 годзе Танк жыў у Савецкім Саюзе, а памёр 7 жніўня 1995 г. ужо ў незалежнай Рэспубліцы Беларусь.

Цікава, што чытаць і пісаць будучы выдатны беларускі паэт навучыўся спачатку па-руску, затым па-польску і толькі пасля на роднай мове. У пачатковую рускую школу ён пайшоў у Маскве. Вярнуўшыся з уцякацтва, працягнуў вучобу ў польскіх пачатковых школах: спачатку ў Шкленікава, пасля ў Сватках. Дарэчы, з Масквы ён прывёз некалькі сшыткаў вершаў рускіх паэтаў, адмыслова перапісаных з розных маскоўскіх выданняў.

Беларуская кніга ўпершыню трапіла ў рукі Яўгена Скурко толькі ў 1925 годзе. Гэта быў беларускі каляндар, у якім увагу дапытлівага падлетка прыцягнулі сацыяльна і патрыятычна заангажаваныя вершы Янкі Купалы.

Маладому Яўгену Скурко давялося вучыцца ў чатырох гімназіях, аднак ніводнай з іх ён не закончыў: Вілейскую рускую, якая знаходзілася ля самай мяжы з Савецкім Саюзам, з-за нарастання ў ёй падпольнага руху закрылі польскія ўлады, з Радашковіцкай беларускай і Віленскай беларускай пачынаючы паэт быў адлічаны за непадпарадкаванне адміністрацыі і ўдзел у забастовачным руху пратэсту, а падчас навучання ў Віленскай рускай яго непасрэдна ў класе арыштавала польская паліцыя і кінула ў турму на Лукішкі.

Малады М. Танк працаваў інструктарам ЦК камсамолу Заходняй Беларусі, у легальных і нелегальных перыядычных выданнях, неаднаразова арыштоўваўся польскай дэфензівай і зняволЬваўся ў турму. Усяго паэт адсядзеў на Лукішках каля трох гадоў. У перыяд вайны ён служыў у франтавым друку, паскорана адаптаваўся да новых для яго савецкіх грамадска-сацыяльных умоў і парадкаў. У пасляваенны перыяд працаваў на адказных дзяржаўных пасадах. На працягу 18 гадоў (з 1948 па 1966) паэт кіраваў вядучым беларускім літаратурна-мастацкім часопісам "Полымя", на працягу 24 гадоў (з 1966 па 1990) узначальваў на той час вельмі аўтарытэтную, сацыяльна значную і ўплывовую арганізацыю - Саюз пісьменнікаў Беларусі. 24 гады (з 1947 па 1971) ён з'яўляўся дэпутатам Вярхоўнага Савета БССР, 20 гадоў (з 1969 па 1989) - дэпутатам Вярхоўнага Савета СССР. М. Танк працаваў старшынём Вярхоўнага Савета БССР VI і VII скліканняў (1963 - 1971).

Гады, калі старшынём праўлення Саюза пісьменнікаў працаваў М. Танк, былі залатым часам у гісторыі беларускай літаратуры. Тады шырока заявілі пра сябе А. Куляшоў, П. Панчанка, В. Быкаў, І. Шамякін, А. Макаёнак, актыўна самасцвярджаліся маладыя пакаленні таленавітых аўтараў - Р. Барадулін, Н. Гілевіч, В. Зуёнак, А. Разанаў, Я. Янішчыц, Р. Баравікова, М. Мятліцкі, А. Сыс і інш. Вялікімі тыражамі выдаваліся кнігі на беларускай мове, адбываліся сустрэчы літаратараў з вучнёўскай, студэнцкай, працоўнай моладдзю. Пісьменнікі і ў цэлым літаратура былі запатрабаваны ў грамадска-культурных працэсах.

Мала хто ведае, што М. Танк быў народным паэтам БССР, старшынём праўлення Саюза пісьменнікаў, старшынём Вярхоўнага Савета БССР, акадэмікам НАН Беларусі, аднак не толькі не меў вышэйшай адукацыі, але і закончанай сярэдняй.

Такой насычанай жыццёвай біяграфіі не мае ніводзін пісьменнік у гісторыі беларускай літаратуры.

Мне даводзілася шмат сустракацца з Максімам Танкам: і ў яго на працы, і дома, і на лецішчы. Гэта быў на рэдкасць спакойны, мяккі, шчыры, сумленны, непрэтэнцыёзны, вельмі сціплы і нават сарамлівы чалавек. Дадзеныя якасці далі падставы некаторым пісьменнікам, напрыклад, А. Карпюку, Я. Брылю, Л. Арабей, папракаць яго за нерашучасць у адстойванні сваіх жа інтарэсаў старшыні праўлення Саюза пісьменнікаў.

Сёння добра вядома, што М. Танк адмаўляўся ад усіх пасад, якія яму прапаноўвалі: і ад пасады старшыні праўлення Саюза пісьменнікаў, і ад пасады старшыні Вярхоўнага Савета БССР, і ад пасады віцэ-прэзідэнта Акадэміі навук. Адмаўляўся таму, што хацеў засяродзіцца на творчай працы, якая прыносіла яму вялікае маральнае задавальненне.

Уявіце сабе, ён саромеўся насіць свае дзяржаўныя ўзнагароды, саромеўся таго, што іх у яго шмат. Ніхто ніколі не чуў ад М. Танка, што ён з'яўляецца Героем Сацыялістычнай Працы, акадэмікам Акадэміі навук Беларусі. *"Ён быў такі,* - прызнаваўся падчас адной з нашых сустрэч і гутарак сын народнага паэта Максім Яўгенавіч, *- што ніколі ўперад не палезе, ніколі сам дзесьці ў прэзідыуме не сядзе. Гэта толькі калі абставіны вымагаюць, калі пранумараваныя месцы, з указаннем прозвішчаў канкрэтных асоб..."*

Сёння ў гэта цяжка паверыць, але, аказваецца, М. Танк, старшыня праўлення Саюза пісьменнікаў БССР і старшыня Вярхоўнага Савета БССР, плаціў свайму шафёру за кожную паездку на лецішча...

Максім Танк неаднойчы раіў мне пісаць не так пра яго, як пра некаторых іншых літаратараў Заходняй Беларусі, у прыватнасці, пра Валянціна Таўлая, Сяргея Крыўца, Ганну Новік, якіх, на думку паэта, несправядліва забылі, пра ўдзельнікаў народна-вызваленчага руху, людзей таленавітых, сумленных і ахвярных. Яўген Іванавіч вельмі клапаціўся пра тых, з кім некалі разам уваходзіў у літаратуру, з кім плячо ў плячо працаваў у камуністычным падполлі. Пра заходнебеларускіх падпольшчыкаў М. Танк заўжды гаварыў цёпла, прачула, нават сентыментальна. Было бачна (ды ён і не скрываў гэтага), што яны для паэта - дужа дарагія людзі. Ён усяляк дапамагаў ім у атрыманні пенсій, паляпшэнні жыллёвых умоў, выданні кніг і г.д.

Дарэчы, у Беларускім дзяржаўным архіве-музеі літаратуры і мастацтва захоўваюцца сотні пісем да М. Танка ад жыхароў Беларусі (і не толькі) з просьбамі дапамагчы, заступіцца, абараніць і г. д. І фактычна ні адно з іх не засталося без адказу. Прафесар Пётр Кузюковіч у сваіх успамінах "Проста добры чалавек" падкрэслівае: *"Захапляла надзвычайная прастата і дабрыня славутага паэта, што дазваляла многім людзям з розных раёнаў Беларусі звяртацца да яго асабіста і пісьмова з просьбамі аб дапамозе і абароне. І я не ведаю выпадку, калі б ён каму адмовіў у гэтым"*. М. Танк не дзяліў людзей на добрых і кепскіх і памагаў усім, хто да яго звяртаўся.

У 1936 годзе выйшаў першы зборнік вершаў М. Танка "На этапах" (адразу канфіскаваны паліцыяй), які сведчыў, што малады аўтар выхоўваў сябе на трывалых народных духоўна-сацыяльных каштоўнасцях. Творчасць паэта характарызавалі высокая ступень нацыянальна-патрыятычнай свядомасці і грамадзянскай адказнасці лірычнага героя, яго арыентацыя на адвечныя маральна-этычныя прынцыпы і нормы жыцця працоўнага асяроддзя, багатыя залежы калектыўнага вопыту і традыцый. Абапіраючыся на ідэйна-эстэтычныя набыткі і дасягненні сваіх папярэднікаў, найперш Я. Купалы, Я. Коласа і М. Багдановіча, ён імкнуўся асэнсоўваць з'явы і працэсы заходнебеларускай рэчаіснасці ў іх анталагічным змесце, бачыць іх духоўна-сацыяльную прыроду, асноватворную сутнасць і напоўненасць, перспектывы далейшага развіцця. Духоўна-мастацкая свядомасць М. Танка актывізавалася балючай думкай пра зняволены родны край, спакутаваную зямлю, прыгнечаны і занядбаны народ, пра кінутых у турэмныя засценкі братоў па змагарным руху і падпольніцкай дзейнасці.

Паэзія Максіма Танка вызначалася экспрэсіўнасцю светаадчування, свежасцю і вастрынёй мыслення, рамантызаваным выяўленнем суровага рэалізму часу:

Нарач, як мора, шуміць
і на бераг круты наступае,
Дыміць над выгарамі
і над палямі туман.
З ветрам узняўшыся,
кружыцца вывадак чаек,
Спуджаных скрыпам абозаў
і звонам кайдан.

І чуваць, па-над намі
лятуць недзе гусі у вырай.
Развітальны іх крык патанае
ў глухой лебядзе.
Ды балюча скрыпяць
і галосяць калёсы па жвіры,
Па мядзельскім тракту
бясконцы этап наш брыдзе...

Танкаўскія вершы "Нарач, як мора..." і "Спатканне" я заўсёды чытаю з даўкім камяком у горле, нейкім асаблівым душэўным утрапеннем, якое не праходзіць з гадамі. Успамінаецца тужлівы расказ паэта пра тое, як плакала маці Домна Іванаўна, калі яго, юнага падпольшчыка, забірала з роднага пількаўскага хутара польская паліцыя. Здзіўлялася, што яе сын-падлетак такі небяспечны для дзяржавы, плакала, спрабавала пацалаваць руку паліцыянта і прасіла не біць яго...

Даволі характэрным і паказальным для пошукаў М.Танка 1930-х гадоў з'яўляецца верш "Аловак адабралі...":

Аловак адабралі -
Пішу скупым промнем сонца,
што прабіўся праз краты;
Паперы няма -
Пішу на стаптаным
паліцэйскімі ботамі,
Акрываўленым лісце сваёй памяці;
Маркі няма -
Наклейваю на грыпс
Надзею сваю...

За сюжэтна-кампазіцыйнай раскаванасцю твора, стылістычнай несабранасцю паэтычнага радка, нават у нейкай ступені вяласцю аўтарскага прамаўлення прыхаваны глыбока змястоўнае жыццё, напружаны роздум і перажыванне лірычнага героя, дынаміка якога разгортваецца скрозь па ўзрастаючай. За кожным інфармацыйным тэзісам-канстатацыяй у цэлым нейтральнага плану ідзе сцвярджэнне выбуховае па свайму зместу, спакой, засяроджаная развага аўтара змяняюцца адмабілізаванай гарачкаватасцю.

Верш пабудаваны такім чынам, што адна метафара ў ім суседнічае з другою, своеасабліва наслойваецца на яе, канкрэтызуе значэнне, узмацняе зместавую сілу. Лірычны герой піша не проста "промнем сонца", а "скупым промнем сонца", які прабіўся не інакш як "праз краты". Вобраз кратаў надае матэрыялу дадатковую ідэйна-сэнсавую падсветку. Ён піша на "лісце сваёй памяці", але гэты ліст памяці да таго ж "стаптаны паліцэйскімі ботамі" і "акрываўлены".

Абстрактнае спалучаецца ў метафорыцы паэта з канкрэтным, духоўна-ідэальнае - з плоцевым, матэрыяльна-рэчыўным, высокае - з нізкім, малое - з вялікім і г.д. Такім падкрэслена канцэнтраваным мастацкім пісьмом, у якім сінтэзаваліся аб'ектывізавана-рэалістычнае адлюстраванне рэчаіснасці і рамантычна-ўзвышанае выяўленне складаных жыццёвых працэсаў, праблемна-тэматычная нагружанасць, глыбіня філасофска-аналітычнага зместу твора і вогніва грамадзянска-публіцыстычнага пафасу, заключанага ў ім, асацыятыўная шырыня і прасторнасць і ўвага да канкрэтаў прыватнага свету асобы, пластычная зрокавасць малюнкаў, малады М. Танк запачаткоўваў якасна новы накірунак у развіцці літаратуры Заходняй Беларусі.

Пазнанне рэчаіснасці ў маладога М. Танка было прасякнута рамантычнай чысцінёй духу лірычнага героя, даверлівай шчырасцю ўспрыняцця з'яў і прадметаў, глыбокім пранікненнем у іх духоўна-маральны змест. Яно грунтавалася на акце здзіўлення, працэсе адкрыцця і, як вынік, - душэўнай узрушанасці. Мастацка-вобразныя структуры паэта вызначаліся такімі асаблівасцямі, як нечаканасць супастаўленняў, суаднясенне розных па сваім характары і маштабе фактаў і працэсаў, кантрастнасць колераў і адценняў, перапад рытміка-інтанацыйнага гучання: *"на вясеннім бруку мокнуць Ад ліхтароў жывыя плямы"* ("Вільня"), *"Хутка пойдуць дзяўчаты грамадою вясёлай, Каб з крыніцы сцюдзёнай чэрпаць вёдрамі золак"* ("Ой, калышацца вецер"), *"Рассыплюць хмары з сініх хустак Дажджоў сцюдзёную жарству..."*, *"восень агонь распаліла З асенняга лісця..."* ("Каля мора") і інш.

Натуральна, М. Танк звяртаўся да трывала ўгнездаваных у мастацкай практыцы паэтаў-рамантыкаў вобразаў вясны, сонца, навальніцы, пажару і інш. Яго ўмоўна-рамантычныя, сімволіка-алегарычныя вобразы і малюнкі неслі сацыяльную праўду жыцця, насычаліся цяжкімі пластамі заходнебеларускай рэчаіснасці, фактамі падпольніцкай дзейнасці лірычнага героя, грунтаваліся на ідэі непрыняцця прыгнёту і несправядлівасці. Яны падпарадкоўваліся высокаму духоўна-маральнаму ідэалу паэта, асаблівасцям яго вострага асацыятыўна-метафарычнага светабачання, раскаванасці мастацкага мыслення, разняволенасці і нязмушанасці вершаванага радка: *"Цягнуцца думы баразнамі, Чорны змываючы пот..."* ("Палавічнік"), *"Змоўкла песня, толькі звоняць недзе слёзы На палетках за скрыпучаю сахой"* ("Сказ пра Вяля"), *"Думы, як пояс сівых жураваў"* ("Ноччу") і інш.

Творчасць М. Танка 1930-х гадоў вызначалася маштабнасцю гістарычнага мыслення, шырынёй духоўна-мастацкіх далягядаў аўтара. Вялікую папулярнасць у чытача набылі яго вершы "Спатканне", "Песня кулікоў", "Чорныя скібы", "Да дня", "Акт першы", "Тры песні", "Паслухайце, вясна ідзе...", "Раманс", "На пероне" і інш. Лірычны герой паэта прываблівае паўнакроўнасцю ўспрыняцця жыцця, натуральнасцю і нязмушанасцю сваіх паводзін і ўчынкаў, непадробнай чалавечнасцю, цвёрдай верай у народныя першакаштоўнасці, жыццесцвярджальныя сілы грамадства. Ён засяродзіўся на пошуках адказаў на самыя балючыя пытанні часу, на асэнсаванні актуальных грамадска-патрыятычных і сацыяльных праблем рэчаіснасці, глыбокім выяўленні душэўна-псіхалагічнага свету свайго сучасніка. Філасофская лірыка суседнічала ў паэта з сатырычнымі творамі, пейзажныя матывы і вобразы перапляталіся з выяўленнем асаблівасцей інтымнага свету героя, традыцыйныя, сілаба-танічныя вершы змяняліся дольнікамі і верлібрамі і інш. І ўсе ці амаль усе яны хораша ўражвалі багаццем і разнастайнасцю моўна-выяўленчых, мастацка-стылістычных сродкаў.

Кнігі М. Танка "На этапах", "Журавінавы цвет" (1937), "Нарач" (1937) і "Пад мачтай" (1938), вершы і паэмы, сталіся лепшымі ў заходнебеларускай літаратуры. Творчасць паэта сведчыла жыццястойкасць беларускай нацыі, яна сцвярджала моц і сілу народа, які жыў ідэямі аб'яднання, сацыяльнай і нацыянальнай волі, годнага ўпарадкавання сваёй Радзімы, раскрывала прыгажосць яго высакароднай душы.

Адзначаныя і многія іншыя якасці і асаблівасці творчай індывідуальнасці М. Танка напоўніцу раскрыліся ў пасляваенны перыяд духоўна-эстэтычных пошукаў і здабыткаў паэта. Зборнікі вершаў "Мой хлеб надзённы" (1962), "Глыток вады" (1964), "Перапіска з зямлёй" (1967), "Хай будзе святло" (1972), "Дарога, закалыханая жытам" (1976), "Прайсці праз вернасць" (1979), "За маім сталом" (1982) і іншыя вызначаюцца арганічным спалучэннем маштабнасці гістарычнага мыслення, шырыні духоўна-сацыяльных далягядаў і пластыкі прадметнага аналізу, прыватнай канкрэтыкі з'яў і рэчаў. У іх філасофска-аналітычная медытацыя суседнічае з грамадзянска-патрыятычным характарам мастацкага дыскурсу, прамоўніцка-публіцыстычны пафас дапаўняецца тонкай іроніяй і знішчальнай сатырай.

Зборнік вершаў паэта "Каб ведалі" быў адзначаны Дзяржаўнай прэміяй СССР (1948), зборнік "Мой хлеб надзённы" - Дзяржаўнай прэміяй БССР імя Янкі Купалы (1966), а кніга паэзіі ў перакладзе на рускую мову "Нарочанские сосны" (Масква, 1977) - Ленінскай прэміяй (1978).

Творчасць М. Танка аказала і аказвае вялікі ўплыў на развіццё беларускай літаратуры, у прыватнасці, паэзіі. Пад яе дабратворным уздзеяннем узрасло імкненне нашай лірыкі пасляваеннага перыяду да шырыні і яркасці мастацкага мыслення, пластычнай выяўленчасці і прасторнасці. Гэта засведчылі ідэйна-эстэтычныя пошукі А. Вялюгіна, М. Аўрамчыка, некаторых іншых паэтаў. У 1960-я гады пераемнікамі традыцый выдатнага мастака выступілі прадстаўнікі "філалагічнага" пакалення, блізкія да яго характарам лірычнага "я", мастацка-стылявымі асновамі творчасці. Насычаная малюнкавасць, рамантычна-экспрэсіўная вобразнасць, гістарызм мыслення аб'ядноўваюць з Танкавымі раннія творы У. Караткевіча, пластычнай выразнасцю, "зрокавай кранальнасцю рэчаў", шматузроўневым суаднясеннем з'яў тыпалагічна набліжаны да М. Танка Р. Барадулін, Я. Сіпакоў, П. Макаль і інш. Паэзія М. Танка, у прыватнасці, фарматворчасць мастака, стылістычныя адкрыцці аказалі значны ўплыў на пошукі беларускай лірыкі ў галіне паэтыкі, на характар архітэктонікі, распрацоўку неметрычных памераў. Прыкладна пачынаючы з 1960-х гадоў у ёй развіваюцца тэндэнцыі, звязаныя з імкненнем да размоўнасці інтанацыі, "раскаванасці рытмарада", разняволення паэтычнай формы. Канвенцыйны верш дапаўняецца дольнікам, тактавіком, рознымі мадыфікацыямі верлібра, кожная з якіх, будучы тыпалагічна набліжанай да танкаўскай, у той жа час сведчыць пра своеадметнасць пошукаў аўтара.

Многія беларускія паэты ўспрымаюць М. Танка як заканадаўцу ў плане сацыяльна-светапогляднага, філасофскага асэнсавання працэсаў рэчаіснасці. Абапіраючыся на вопыт выдатнага мастака, аб чым сведчыць пераклічка канкрэтных вершаў, яны вядуць актыўныя пошукі ў напрамку пашырэння інтэлектуальных далягядаў творчасці, развіцця шматмернай умоўнасці, гістарызму мыслення і інш. Падкрэсленая лагізаванасць светаадчування, грамадзянская іншасказальнасць, падтэкставая насычанасць, тыпалагічна блізкія да танкаўскага ўспрыняцця жыцця, вызначаюць творы А. Вярцінскага, А. Разанава, А. Сыса. Творчасць М. Танка разглядаецца многімі нашымі паэтамі як арыенцір у пошуку адказаў на пытанні, якія ставяць час, яго духоўна-гуманістычныя супярэчнасці, абумоўленыя грамадска-сацыяльнымі зменамі і зрухамі. Са зваротам да танкаўскага вопыту шмат у чым звязана ўзмацненне ў беларускай паэзіі канца XX - пачатку XXI ст. гуманістычнага пачатку, грамадзянскасці і патрыятызму, імкнення да паглыбленага асэнсавання духоўных каштоўнасцяў чалавека, паэтызацыі народнай самасвядомасці, зямных першаасноў і інш.

Незвычайныя ўражанні засталіся ад нашых сустрэч і гутарак. Максім Танк, здаецца, ніякіх ідэйных і жыццёвых прынцыпаў не раскрываў і не бараніў, ні на чым асабліва не настойваў, нікога надта не хваліў, але нікога моцна і не ганіў. Ён не імкнуўся зрабіць ураженне, не імкнуўся здзівіць мяне ні веданнем рэдкіх падзей і фактаў, ні глыбінёй і арыгінальнасцю аналізу грамадска-культурных працэсаў, ні дакладнасцю і трапнасцю іх характарыстык і ацэнак. Памятаецца, Яўген Іванавіч ні на што не скардзіўся, ні аб чым не шкадаваў і нікога ні аб чым не прасіў. А былі ж гэта надзвычай складаныя 1990-я гады... Усё, пра што ён расказваў, грунтавалася на нейкай адмысловай дыялектыцы супрыроднасці і было скіравана не на адасобленасць, а на аб'яднанне. Яно несла магнетычную энергетыку цяпла, дабра і мудрасці і засталося ў маёй душы назаўсёды. Гэта быў роздум чалавека, які прайшоў *"праз агонь, І воды, І медныя трубы..."* (верш "Я спытаў чалавека..."). К таму часу паэт ужо страціў сястру Людмілу Іванаўну, дачку Веру і жонку Любоў Андрэеўну, а таксама ўсіх сваіх асноўных сяброў і таварышаў. Ад яго веяла спакоем і самадастатковасцю, жыццёвай трываласцю і надзейнасцю, веліччу народнага духу і волі.

М. Танк як паэт, асоба, несумненна, з'яўляўся дзяржаўным чалавекам. Але яго мастацкі талент быў настолькі магутны, яркі і шматгранны, што не ўкладваўся ў тагачасную дзяржаўна-ідэалагічную сістэму і палітыку. Ён не вельмі паддаваўся абмежаванням, рэгламентацыі і ўніфікацыі, бо з самага пачатку развіваўся пад кутом высокай духоўнасці і маралі, дабрыні і чалавечнасці, праўды і справядлівасці, красы і гармоніі. М. Танк хоць і з'яўляўся шчырым камуністам, членам ЦК КПБ, аднак не дужа імкнуўся да сцвярджэння і рэалізацыі камуністычных ідэалагем, прынцыпаў і норм жыццядзейнасці, не столькі паэтызаваў іх, колькі маніфеставаў ці канстатаваў. Камуністычныя ідэі і перакананні арганічна спалучаліся ў яго духоўнай свядомасці з нацыянальна-патрыятычнымі, больш за тое - грунтаваліся на апошніх. Можна смела адзначыць: М. Танк найперш быў беларусам, а пасля камуністам, ён, як ніхто іншы, выдатна ведаў цану народна-патрыятычным традыцыям і каштоўнасцям. Падчас адной з нашых гутарак паэт разважаў: *"Ідэя беларушчыны... Я хачу ўкрапіць яе ў свае творы, каб яна была як вітаміны ў ежы: не так вылазіла са сваімі вушамі, але каб дзейнічала... Раней пісалі якія-небудзь слабенькія вершы, але, калі ў канцы ўспаміналі Сталіна, яны ішлі на першых старонках. Вось што самае небяспечнае - каб мы нашае святое слова не зацёрлі... Я баюся, каб не стала разменным тое, за што змагаемся. Ад частага ўжывання, бяздумнага, лёгкага. Ужо калі ўспомніў, то ўспомні, каб яно засталося ў памяці не толькі тваёй..."*.

Што тут дадасі ці ўдакладніш...

Творчасць Максіма Танка - выдатная з'ява ў свеце сучаснай еўрапейскай літаратуры. Па меркаванні Уладзіміра Конана, паводле свайго мастацкага таленту народны паэт Беларусі - *"на ўзроўні сучасных лаўрэатаў Нобелеўскай прэміі, калі не вышэй некаторых з іх"*. Напоўненыя глыбокім філасофска-аналітычным асэнсаваннем жыцця і чалавека, высокім гуманістычным зместам і грамадзянска-патрыятычным пафасам, яго творы шырока раскрылі асаблівасці нацыянальнага характару, гістарычнага шляху і лёсу беларускага народа, выявілі багацце і шматстайнасць яго гісторыі і культуры, вялікія патэнцыяльныя магчымасці мовы, пераканаўча абгрунтавалі паўнапраўнае месца беларусаў у еўрапейскай супольнасці.

Мікола Мікуліч,
кандыдат філалагічных навук, загадчык аддзела ўзаемасувязей літаратур Цэнтра даследаванняў беларускай культуры, мовы і літаратуры НАН Беларусі.

Мікола Мікуліч. Прайсці праз вернасць...